

Kielten eurooppalainen viitekehys uudistui

Monikielisyys, kulttuurinen osaaminen ja merkitysneuvottelut osaksi EVK:ta

Euroopan neuvosto julkaisi helmikuussa 2018 päivitetyn version kielten eurooppalaisesta viitekehystä (EVK eli *CEFR, Common European Framework of Reference for Languages*). Alkuperäinen viitekehys on vuodelta 2001. Suomessa kielten opetussuunnitelman perusteet kytkettiin EVK:een vuosina 2003 ja 2004 (lukiokoulutus, perusopetus). Samalla taitotasojen alemmille A- ja B-tasoille tehtiin täsmennyksiä ja lisäyksiä. Niiden avulla tuli mahdolliseksi kuvata ja arvioida oppilaiden kehittyvää kielitaitoa aiempaa tarkemmin.

Viime vuonna saatiin valmiiksi viitekehysten eurooppalainen päivitystyö.

- Alkuperäisiä taitotasoa päivitettiin ja täydennettiin. Taitotasoihin lisättiin myös täysin uusi taso, pre-A1, joka mahdollistaa hyvin nuorten oppijoiden sekä vähäisen kielitaidon tunnistamisen ja kuvaamisen
- Viitekehukseen lisättiin sosiaalisessa mediassa ja verkkoviestinnässä vaaditun kielitaidon kuvaimet
- Viitekehukseen lisättiin kuvaimet viittomakielelle
- Viitekehukseen rakennettiin täysin uudet kuvaimet fonologiselle kehitykselle. Päivityksessä versioissa oppijaa ei enää verrata natiivipuhujan, vaan häntä

arvioidaan ymmärrettävyyden näkökulmasta.

- Mediaatiolle luotiin kuvaimet ja sen merkitys tuodaan selkeämmin esiin.
- Viitekehukseen lisättiin kuvaimet monikielisyydelle ja kulttuuriselle osaamiselle.

Päivitetyn version päämääränä oli luoda kuvaimet erityisesti mediaatiolle, monikielisyydelle ja kulttuuriselle osaamiselle

Viitekehys on palvellut käyttäjiään hyvin. Kuluneiden 20 vuoden aikana yhteisöistä on kuitenkin tullut kielellisesti ja kulttuurisesti yhä moninaisempia. Monikielisuuden ja kulttuurin moninaisuuden merkitys kielten opetuksessa ja oppimisessa on yhä painavampi. Vaikka monikielisyys ja kulttuurinen moninaisuus sisältyivät käsitteinä alkuperäiseen viitekehukseen, niille kehitettiin vasta nyt kuvaimet. Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen kytkeytyy myös mediaatio, jota ohjaa aina yksilön oma kielellinen ja kulttuurinen tausta. Toisaalta monikielisyys ja kulttuurituntemus edesauttaa mediaation onnistumista.

Alkuperäisen viitekehysten taitotasoa päivitettiin ja täydennettiin lisätasoilla. Lisätasot mahdollistavat tarkemman kuvailun osaamiselle, joka on esimerkiksi korkeampaa, kuin mitä taitotason kynnyks edellyttää, mutta ei silti riittävällä tasolla seuraavalle tasolle. Lisätasoa merkitään B1+ tai B1.2, kuten suomalaisten taitotasojen kohdalla on tehty. Pre-A1-taso lisättiin A1-tasoa edeltäväksi vaiheeksi kuvaamaan nuorten oppijoiden kielenkehitystä. Uusi taitotaso tukee myös vähäisenkin kielitaidon tunnistamista ja hyödyntämistä.

Verkkoviestinnälle luotiin kuvaimet päivitettyyn viitekehukseen. Verkossa viestintä voi olla nopeaa pikaviestintää kuin myös omien näkemysten laajempaa perustelua foorumeilla tai blogeissa. Verkkoviestintä tuo omat haasteensa keskustelukumppanin reaktioiden tulkittamiseen ja ennakoimiseen, elleivät ilmeet ja äänensävyt välity tai yhteiset viestintäsäännöt päde. Verkkoviestinnälle on myös tyyppillistä multimodaalinen kielenkäyttö, johon lukeutuu hymiöitä, liikkuvaa kuvaa ja esimerkiksi viestin elävöittämistä äänellä ja väreillä.

Mediaatiolla (engl. mediation) viitekehyksessä viitataan **merkitysneuvotteluun** eli kykyyn välittää viestejä eri osapuolten välillä myös silloin, kun osapuolet eivät syystä tai toisesta pysty välittämään viestejä suoraan toisilleen. Tällaisia tilanteita syntyy esimerkiksi kieli- ja kulttuurirajoja ylittävissä kommunikaatiotilanteissa – mediaatio ei siis rajoitu vain kieleen, vaan se on myös kulttuurin välittämistä. Mediaatio ei myöskään ole vain viestin muokkaamista toisen ymmärtämään muotoon, vaan myös oman ajattelun välittämistä toiselle osapuolelle ja näiden ajatusten edelleen kehittämistä yhdessä. Tuloksena ei siis ole vain tiedon siirto henkilöltä toiselle, vaan jonkin uuden kehkeytyminen.

Mediaatio edellyttää aktiivista osallisuutta viestintätilanteissa. Se sisältää niin viestien välittämistä kuin viestintätilanteen eri osapuolten tukemista heidän viestimisessään (viestinnän fasilitointia).

Fonologisen kehityksen edellisissä kuvaimissa oppijan äänne-tietoisuutta verrattiin natiiviin puhujaan, jolloin taitotasoa katsottiin pääasiassa aksentin ja tarkkuuden kannalta. Päivitettyä viitekehystä kehitellessä todettiin sopivammaksi kuvailla oppijan kehitystä ymmärrettävyyden näkökulmasta. Oppijan taitotaso määrittyy siis kuulijan ymmärryksen perusteella: Mitä helpompi kuulijan on ymmärtää välitetty viesti, sitä korkeammalla taitotasolla puhuja on. Uusien kuvaimien kehityksessä keskityttiin erityisesti äänneiden artikulaatioon ja prosodiaan, kuten sana- tai lausepainoon, intonaatioon ja rytmiin.

Kielentäminen on myös eräänlaista mediaatiota. Sen avulla viestijä sanallistaa omaa ajatteluprosessiaan itselleen ja toisille. Samalla hän tukee tilanteessa tarvittavan ymmärryksen kasvua. On myös huomattava, että mediaatio ei ole vain tasapainottelua kahden eri kielen välillä. Se on myös kielentämistä yhden kielen, kuten äidinkielen, rekisteristä tai tyylilajista toiseen. Lisäksi on huomattava, että viitekehyksessä käytetty termi 'text' ymmärretään laajaan tekstikäsityksen kautta kuten opetus suunnitelman perusteissakin. Teksti viittaa niin puhuttuun kuin kirjoitettuunkin kieleen, kuviin, ääneen ja kinesteettiseen tapaan välittää tietoa.

Monikielisyys viittaa yksilön omaan, moninaiseen kielivarantoon. Yksilön kielijärjestelmä koostuu monista kielistä, joihin yksilö tukeutuu tilanteesta ja kielikohtaisesta taitotasostaan riippuen. Oppijan taitotaso on erilainen eri kielissä ja hänen osaamisensa voi olla erilaista eri kielissä. Vähäisestikin osattua kieltä voidaan usein

hyödyntää toisen kielen tukena, varsinkin jos kielet ovat keskenään sukulaiskieliä. Yksilö osaa myös yhdistää ja hyödyntää kieliä luovasti ja käyttää eri kieliä rinnakkain eli *kieleillä*. Monikielisyys ja kieleily tukevat viestin välittämistä (mediaatiota) myös tilanteessa, jossa osapuolilla ei ole yhteistä kieltä.

Kaikki oppijat ovat myös kulttuurisesti moninaisia ja tuovat jokaiseen kommunikaatiotilanteeseen mukanaan **kulttuurivarantonsa**. Yksilö ei kuulu vain yhteen kulttuuriin, vaan hänellä on monia erilaisia kulttuurisia viiteryhmiä. Yksilön toiminta näiden viiteryhmiä muodostamassa, jatkuvasti muutuvaan verkostossa rakentaa hänen kulttuurivarantoaan. **Kulttuurinen osaaminen** on yhdistelmä yleismaailmallista tietoa, sosiokulttuurista tietoa ja kulttuuritietoisuutta.

Kulttuurinen osaaminen auttaa selviämään toiseuden kanssa (engl. otherness) tunnistamalla ja ymmärtämällä, mitä samaa ja erilaista eri kulttuureiden välillä on. Kulttuurinen osaaminen auttaa siis myös tilanteessa, jossa yksilö tuntee irrallisuutta ympäröivästä kulttuurista. Se tukee yhtenevien piirteiden löytämistä omasta ja vieraasta kulttuurista, ennaltaehkäisee

Uudistettuun viitekehukseen sisällytetyt monikielisuuden ja kulttuurisen osaamisen kuvaimet tarjoavat työkaluja opetus suunnitelman valmistelijoille, koulun johdolle ja opettajille – ei vain kielikasvatukseen – vaan myös kehittämään koulun kielellisesti ja kulttuurisesti moninaista toimintakulttuuria. Kuvainten avulla on mahdollista aiempaa tietoisemmin oppia ja opettaa valmiuksia, joita tarvitaan kulttuurien ja erilaisuuden kohtaamiseen. Kuvaimet auttavat tutkimaan ja omaksumaan ennakkoluuloista vapaata ja avointa asennoitumista erilaisiin kulttuurisiin ilmentymiin. Toisaalta ymmärrys erilaisista kielistä ja

kulttuureista tukee myös yksilön oman kieli- ja kulttuuri-identiteetin kasvua sekä kykyä kulttuurienväliseen vuorovaikutukseen ja mediaatioon. Mitä laajemmin yksilö tuntee eri kieliä ja kulttuureja ja niille ominaisia piirteitä, tapoja ja käytänteitä, kuin myös mahdollisia ristiriitaitilanteita oman kulttuurin ja uuden välillä, sitä paremmat valmiudet yksilöllä on toimia eri kieliä ja kulttuureja yhdistävissä vuorovaikutustilanteissa.

Viittomakielelle kehiteltiin ensimmäistä kertaa kuvaimet. Viittomakielen opetus on vasta alkutekijöissään monessa Euroopan maassa. Kuvaimet on luotu alkuperäisen viitekehysten pohjalta A1–C2 taitotasolle. Jokaiselle viitekehysten osa-alueelle ei ole pystytty kehittämään vastaavaa kuvainta viittomakielelle. Kuvaimia työstetään edelleen tammikuussa 2018.

Lisätietoa

Sosiaalisen median ja verkkoviestimisen sekä viittomakielen kuvaimia käsitellään laajemmin englanninkielisessä versiossa päivitetystä viitekehyksestä, *The CEFR Companion Volume with New Descriptors*: <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/168074a4e2>

Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta käsitellään myös Euroopan neuvoston demokraattisen kansalaisuuden viitekehyksessä: <https://rm.coe.int/16806ccc0c>

Viittomakielelle kehitetyt kuvaimet (PRO-Sign -hanke): <https://www.ecml.at/Portals/1/mtp4/pro-sign/documents/Common-Reference-Level-Descriptors-EN.pdf>